

HOLLÄNDSKA EFTERKRIGSPROBLEM

Av författaren B. S. DYSTRA, Stockholm

HOLLAND har stora problem att brottas med. De ligga som en tung börda på vårt lilla, men tappra lands krigströtta skuldror. Sedan århundraden tillbaka har Holland överallt i världen varit känt som ett fredligt och arbetsamt land, som lugnt går sin egen väg utan att oroa eller söka bråk med andra, praktiserande »good will» och öppenhjärtigt samarbete, varhelst det kunde. Vi hade våra svårigheter, arbetslöshet och överproduktion, liksom överallt annorstädes. Men vi voro rika och välmående samt arbetade, sparade och koloniserade allt vad krafterna höllo. Holland gjorde sitt bästa.

Så kom den 10 maj 1940 och därmed också blodsutgjutelser, tyranni, hunger och förstörelse. Alltför mycket har redan skrivits om detta mörka kapitel; jag behöver inte upprepa det. Det räcker med påpekandet, att Holland, hur slaget det än var, dock aldrig gav upp striden andligen. Vi förlorade aldrig vårt hopp och vår tro. Och i maj 1945 kom äntligen befrielsen. Men med vår moderliga drottning Wilhelmina i spetsen begrep också det holländska folket omedelbart, att endast en oerhörd kraftansträngning för landets fullständiga återuppbyggande var den enda räddningen ur nöden, ett jättearbete, som krävde varje man och kvinna, fullt besluten att göra sitt yttersta.

De första två eller tre månaderna syntes allt och alla litet ur led under försöken att finna den rätta vägen. Det var ingen lätt uppgift för en regering att inom jämförelsevis kort tid återuppbygga allt som förstörts, förstörts på ett sataniskt grundligt, nästan vetenskapligt sätt, under fem fruktansvärda år.

Den 10. Kanadensiska Armén hade ockuperat Holland och dess inflytande på den allmänna moralen visade sig vara av ödesdiger, nedbrytande natur. Under den tyska ockupationen hade nästan alla och i synnerhet den yngre generationen lärt sig att ljuga, bedraga och stjäla nästan till fulländning och — att betrakta

det som något helt naturligt och lagligt, ja, till och med plikt. I och med de kanadensiska soldaternas ankomst blev det inte bättre. Tvärtom. Då man nu kunde få cigarretter, tobak och sprit till fantastiska priser, började svarta börshandeln att blomstra i otrolig omfattning. En viss procent av våra kvinnor och flickor uppförde sig ej heller som vi med all rätt kunnat begära av dem, utan det såg ut som om de fem årens påfrestningar, då de ej kunnat gå ut och roa sig, dansa och köpa vackra kläder, skulle ha varit för stora, ty de formligen kastade sig i en malström av »njutningar», som väckte allmän förtrytelse och som gjorde att de förlorade männens, särskilt de yngres, respekt. Detta hade en ödeläggande verkan på många holändares inställning till den kanadensiska militären och var orsak till många tragedier. De veneriska sjukdomarna spredos. Brottsligheten nådde sin höjdpunkt, då unga holländare, vilka ej kunde förära sina flickbekanta alla de lyxsaker som kanadensarna bjödo på, efter desperata försök att behålla sina tillbeddas trohet togo sin tillflykt till olagliga medel. Skilsmässodomstolarna voro överlupna. Presidenten i domstolen Utrecht berättade mig, att han varje vecka behandlade över sextio fall. Men dessa skilsmässodomstolar gingo klokt tillväga. De förutsågo, att folk skulle lugna sig efter en kortare tid, att många kvinnor skulle ta sitt förnuft till fånga, uniformerna mista sin dragningskraft och charm, samt att människorna skulle vända tillbaka till ett lugnt och sedligt hemliv. Därför gjorde de sig ingen onödig brådska. Målen drogs ut på tiden så att över 60 % av dem nedlades av berörda parter före sista utslaget. På så sätt räddades hundratals familjer och kunde fortsätta sin samlevnad i ro och lycka. Tusen och åter tusen flickor hade under de första månadernas galna förkärlek för uniformer förlovat sig med kanadensare. Men alltefter som tiden gick började de lära sig känna sina Romeo's bättre, varför en stor procent av dessa förlovningar slutade lika hastigt som de började. Emellertid gifte sig många med kanadensare och de resa nu bort till det framtida fäderneslandet. För tre månader sedan lämnade den första kontingenten »brudar» Holland, i dag är det åtskilliga som vänt tillbaka, besvikna och skilda...

Den 10. Kanadensiska Armén har nu lämnat Holland fullständigt, dock med en tämligen bitter eftersmak i många jungfrurs hjärtan samt försvarliga mängder efterlämnade faderlösa barn. Nu, när vi veta allt detta, då böra vi förstå, att det ej var holländarnas ringa tacksamhet för landets befrielse gentemot kanaden-

sarna som kom dem att skriva med stora bokstäver på många av Amsterdams, Rotterdams och Haags väggar: »Befria oss från våra befriare!»

Kanadensarna kämpade för oss, hårt och effektivt. Ingen skall någonsin förneka detta och vi stå i stor tacksamhetsskuld till dem. Men ingen holländare med självrespekt sörjde när de foro. Fem år av krig, blodsutgjutelser, svåra prövningar, likgiltighet för liv och död, för mycket sprit, för stort intresse från kvinnor, hjältedyrkan — allt hade gjort dem mindre passande för ett liv i och tillsammans med ett ordnat samhälle. Så kritiken mot dem bör inte vara för hård. Vartefter kanadensarna gåvo sig i väg började emellertid Holland, lett av erkänt kloka män och kvinnor, att långsamt glida in i förkrigsförhållandena och deras livsföring. Och i dag kan man knappast möta något som påminner om dessa dagar, då varje människa tycktes vara tokig och vanlig anständighet ej stod att uppbringa.

Men det stora problemet kvarstår fortfarande: De politiska fångarnas problem. Det gäller de holländare, som tillhörde nazistpartiet och därför arresterades och fördes till fängelser och läger på grund av sitt långt gående samarbete med fienden, eller såsom varande farliga för den allmänna säkerheten. Över hundra tusen män och kvinnor sattes bakom galler och taggtråd, i dag äro nästan hundra tusen fortfarande där.

Omedelbart efter befrielsen togos de i fängsligt förvar medan deras hem och ägodelar lades i beslag av regeringen, åtminstone tills domstolarna hunnit avgöra deras sak. Man kan inte döma alla dessa människor lika hårt för deras medlemskap i nazistpartiet. De kunna delas i tre olika kategorier.

Den »första» kategorin består av de verkliga nazisterna, män och kvinnor, vilka tillhörde den holländska naziströrelsen redan så långt tillbaka som år 1933, då det hela började. Dessa människor äro till en viss del »idealister», vilka hade sympatier för nationalsocialismen, därför att de helt och ärligt trodde den vara vägen till ett politiskt himmelrike, ej endast för dem själva, utan för hela världen och människosläktet i allmänhet. Under den tyska ockupationen uppförde de sig inte direkt dåligt, de förrådde inte andra människor, köpte inte på svarta börsen, deras enda brott består i att de voro medlemmar i nazistpartiet. De politiska domstolarna taga rätt milt på dessa fall.

Den andra kategorin består huvudsakligen av folk, vilka blevo nazister sedan tyskarna ockuperat Holland. De äro av det värsta

och farligaste slaget. De tjänade tyskarna som slavar, spionerade för dem på sina egna landsmän samt lagade så att dessa hamnade i koncentrationsläger eller skötos. De voro mera fanatiska än det tyska S. S. självt. Många av dem gingo in i den tyska armén eller polisstyrkorna samt deltog i oräkneliga »slavjakter», iscensatta av tyskarna för att i de stora städerna samla ihop tillräcklig arbetskraft åt Tyskland. Detta slags nazister hade inga som helst skrupler; mord var för dem endast en politisk sport, som beredde dem ett sadistiskt nöje. De skulle ha kunnat sätta sin egen mor i koncentrationsläger, om S. S.-cheferna ansett det nödvändigt. Mot denna typ av nazister äro domstolarna mycket stränga och de ha utdömt både dödsstraff och livstidsstraff. Hittills ha emellertid endast tre dödsdomar gått i verkställighet, nämligen vad gäller Mussert, den holländske nazistledaren, Blockzijl, propagandachefen, samt en viss överste Feenstra, polischef och befälhavare för det holländska nazistregementet å tyskarnas sida.

Den tredje nazistkategorin består väl framför allt av dumma och naiva människor. De anslöto sig till nazismen, därför att de ej haft någon större framgång i livet och då de ej voro så värst intelligenta hade de ej förstånd nog att klandra sig själva för sitt misslyckande, utan lade i stället skulden härför på fredstidens förhållanden och regeringen. När därför nazistregimen kom till makten och lovade dem ett himmelrike på jorden, så tjöt de med vargarna och följde blint sina förrädiska ledare. De äro till större delen mindre affärsidkare, missnöjda små byråkrater och bönder från de fattigaste distrikten; de »missnöjda».

Den holländska allmänhetens inställning till dessa förutvarande nazister är sådan, att regeringen ej riktigt vet vad den skall göra med dem. Nästan alla ha förlorat samtliga sina ägodelar. Ingen vill ge dem något arbete eller ha att göra med dem. Det är omöjligt att döma alla dessa människor till kortare eller längre fängelsestraff, då fängelserna inte äro tillräckligt stora att rymma dem alla; dessutom är regeringen av den åsikten, att de 10 månaderna i koncentrationsläger varit ett tillräckligt straff för många av dem. Man har därför räknat med att låta de »mindre fallen» gå fria, enär bl. a. kostnaderna för dessa läger nästan överstiga landets förmåga, samt sålunda draga de mera allvarliga brotten inför »Tribunen», en domstol, som i flesta fall består av en advokat på ordförandeposten samt två lekmän som domare. Men allmänhetens opposition är mycket stark. Ja, till och med så stark, att regeringen tvekar att genomföra sina avsikter av fruktan för att

folk skall ta rättvisan i egna händer och ställa till med en massa blodiga excesser. I vissa politiska kretsar lutar man åt den åsikten, att det vore bäst att sända alla dessa förutvarande nazister till vår koloni, Nya Guinea, vilken ännu ej blivit exploaterad på allvar. Jag tror likväl inte att den nuvarande regeringen tar dessa och liknande förslag i övervägande, då man också här, vid sidan av alla andra stora nackdelar och svårigheter, har att räkna med alltför höga kostnader. Ingen kan ännu säga hur den slutgiltiga lösningen på detta problem kommer att se ut. Men naturligtvis ligger det som en tung börda på såväl regeringen som allmänheten, ekonomiskt och på många andra sätt.

Många svenskar kunna inte förstå varför den holländska allmänheten fortfarande, nästan två år efter befrielsen, intar en så obönhörlig hållning mot de förutvarande nazisterna. Men låt oss inte förglömma, att det var dessa människor, som medverkade till att tusentals och åter tusentals goda patrioter transporterades till Tyskland, där de sattes i fasansfulla koncentrationsläger eller tvingades att arbeta på de mest farliga punkter under sämsta möjliga förhållanden, vilket i sin tur var orsaken till att en så stor procent av dem aldrig kom tillbaka. Tusentals holländska familjer kunna med rätt anklaga de holländska nazisterna för att de förlorat en far, en son, en bror, fästman eller make — och två år är en mycket kort tid till att förlåta och glömma. Utan tvivel kommer den dag, när den holländska f. d. nazisten kan röra sig fritt utan att bli antastad, men jag fruktar, att det kommer att dröja länge. Det holländska folket har aldrig varit hämndgirigt eller blodtörstigt, men det har en djup känsla för rättvisa och de sår, som det i detta fall tillfogats, äro fortfarande alltför färska. Men vår regering är mycket klok och tar inga risker. Utan tvivel kommer den att finna en lösning inom rimlig tid.

Oktober 1946.